

A Meggyes-mocsár vegetációja a természetvédelmi rehabilitáció kezdeti fázisában

GÖRI Szilvia¹, LAKATOS Gyula², ARADI Csaba¹, K. KISS Magdolna² & BITSKEY Klára²

¹Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága, Debrecen; ²KLTE Ökológiai Tanszék, Debrecen

Bevezetés

A vizes élőhelyek sajátos arculatát a hidrológiai tényezők, a vízháztartás alapvetően meghatározzák. A többnyire évszakosan, vagy az évenként is jelentősen eltérő vízháztartás révén átmeneti - ecoton - jellegük az élőhelyek változatosságát, sokszínűségét tartja fenn (DUGAN, 1990). Életükben döntő szerepet tölt be a növényzet, az élőhely vízellátottsága és vízminősége pedig elsődlegesen meghatározza a vegetációt és annak szerkezetét. Az abiotikus és biotikus tényezők között érvényesülő kölcsönhatások dinamikusan változhatnak, a kialakuló bonyolult összefüggésszrendszerek megismeréséhez hozzátartozik a részfolyamatok feltárása és tisztázása (LAKATOS, 1990).

A természetvédelem fontos feladata a megmaradt természetes vagy természetközeli élőhelyek strukturális és funkcionális állapotának megőrzésén túl, a sérült, működési zavarokkal terhelt rendszerek aktív természetvédelmi kezelése, így a hazai táj eredeti képéhez elválaszthatatlanul hozzátartozó vizes élőhelyek természetközeli állapotának, sokféleségének és mozaikosságának megőrzése, fenntartása, helyreállítása, vagy a szükséges és lehetséges esetekben visszaállítása (DÉVAI, 1994).

Célunk a vegetáció tanulmányozása a Hortobágyi Nemzeti Park területén található Meggyes-mocsár három vizes élőhelyén, a természetvédelmi rehabilitáció kezdeti fázisában.

Vizsgálati terület, anyag és módszer

Az Egyek-Pusztakócsi mocsárvilág majd tízezer hektárt ölelt fel Ohat-Egyek-Tiszafüred határában. Az észak-déli irányban elnyúló ősi mocsarak természetes víztározóként fogadták be a tiszai árvizeket, eredeti növénytakarójuk valószínűleg egyesítette a Tiszát kísérő holtágak, morotvák, a Hortobágyra jellemző vízállások, állandó és kiszáradó mocsarak sajátosságait. A Meggyes-lapos nevű ág észak-dél irányban lefutó völgye, a medencét szegélyező övzaton sorok igazolják, hogy a tájat a folyóvíz munkája alakította ki. Teljes hossza 1700 m, legnagyobb szélessége 500 m, területe 75 ha. Az ármentesítést követő lecsapolások és a természetes vízgyűjtő feldarabolódása után a Meggyest is csak összefutó csapadékvizek táplálták, elvezetésük után kiszáradt. Déli részének kiterjedt nádasai (31 ha) a rendszeres aratás következtében gyorsuló ütemben homogenizálódtak, csak néhány vízi harmatkása és keskenylevelű gyékény folt jelezte a nemrég még változatos élőhely gyors átalakulását. 1997 tavaszán először töltöttük fel, a mocsárrendszer teljes rehabilitációja során.

A Meggyes-lapossal párhuzamosan (térrkép, légifotó) három kisebb lapos húzódik; a nádasal teljesen borított már régóta szárazon áll, mellette a Meggyes I. és Meggyes II. élőhelyek (területük 5-5 hektár) tavasszal még jelentős vízborítottságúak, de a nyár közepére általában kiszáradnak.

Az 1996-ban elkezdett hidrobiológiai vizsgálatainkat idén kiegészítettük a növényzet tanulmányozásával. Mindhárom vizes élőhelyre többszöri terepbejárással állítottuk össze a fajlistát, nyáron transz-szektek mentén meghatároztuk az egyes növényállományok kiterjedését. Szeptemberben légifotókat készítettünk a területről. A Meggyes-lapos és a Meggyes I. néhány pontján márciustól októberig vettünk vízmintát, a vegetációtérképezést augusztusban végeztük.

Eredmények

A Meggyes-lapost árasztjuk, a Meggyes két kisebb ágát csak az összegyűlt csapadékvizek táplálják. A Meggyes-lapos rehabilitációjának első évében kiemelten értékessé vált madárvilága miatt megvizsgálandók a vízellátottság és vízminőség, valamint a fészkelő madárvilág és a különböző növényegyüttesek kapcsolatának összefüggései (GÖRI és mtsai., 1997). A vízkémiai vizsgálatok eredményei jelzik az évszakos változást, a betöményedést és a szikes jelleg fokozódását, különösen a Meggyes I. esetén, mivel a sótartalmat tükröző vezetőképesség a 3000 $\mu\text{S}/\text{cm}$ mért értéket is meghaladta. Csak két hínárfajt találtunk itt (1. táblázat), szemben a többi terület 6-6 fajával. A Meggyes I. ágra vegetációtérképezése alapján a zsiókás (*Bolboschoenetum maritimi*) közel 35 %-os borítása jellemző, 34 % a nádas (*Scirpo-Phragmitetum*) különböző szubasszociációinak borítása, 31 % nyíltvíz.

A Meggyes-lapos feltöltését követően a nádas a legmélyebb részeken kiritkult, a korábban időszakosan vízzel borított területeken változás nem történt. Ahol korábban nem volt tartós vízborítás (keleti partvonal rétvonaja, szikes gyepek), ott a vegetáció pusztulása következett be, részben iszaptársulások, valamint sekély nyíltvíz alakult

ki, ezek további átalakulása várható. A meredek nyugati partnál változás nem volt. Júliusra megindult a kiritkult nádasok regenerálódása is. Várható az átrendeződés folytatódása, zsióka benyomulása a kipusztult rétzóna helyére.

Összefoglalás

Védett területeink jelenlegi állapotának fenntartását, értékeik megőrzését csak megalapozott kutatómunka eredményeinek felhasználásával végzett aktív természetvédelmi tevékenységgel biztosíthatjuk. Az alapos előkészítő munka különösen a sérülékeny, kis területeken fennmaradt vizes élőhelyek megőrzésének elemi követelménye. A rehabilitációs beavatkozások hatásainak megítélése és a változások nyomkövetése szempontjából fontosnak tartjuk a kezdeti vegetáció pontos ismeretét és további vizsgálatok végzését, amelyeket a jövőben feladatunknak tekintünk.

Irodalom / References

- DÉVAI Gy. (1994): Magyarországi Vizes Élőhelyek (Wetlands) Adatbázisa (MVÉA-Program). – KTM Természetvédelmi Hivatala & KLTE Ökológiai Tanszéke, Budapest - Debrecen. 24 pp.
- DUGAN, P.J. (szerk., 1990): Wetland conservation. A review of current issues and required action. – IUCN - The World Conservation Union, Gland, 96 pp.
- GÓRI Sz. – ARADI Cs. – LAKATOS Gy. (1998). Ornithological relations of changes following wetland restorations. – SIL Limmology and Waterfowl Monitoring, modelling and management. (in press).
- LAKATOS Gy. (1990): Észak-kelet tiszántúli vízterek természetvédelmi kezelését alapozó hidrobiológiai vizsgálatok. – Calandrella 4 (1): 90-109.

Summary

The vegetation of the Meggyes-marsh in the starting phase of its rehabilitation

GÓRI Sz.¹, LAKATOS Gy.², ARADI Cs.¹, K. KISS M.² & BITSKEY K.²

¹Hortobágy National Park Directorate, Debrecen; ²KLTE Ecological Department, Debrecen

Maintenance of our protected areas and preservation of their values can be only by nature conservation management, which is based upon results of grounded researches. Solid preparation is especially important in the case of the fragile wetland habitats, which have survived only in small remnants. In terms of assessing the effect of a rehabilitation work we consider important the full knowledge of the vegetation of the starting phase and to continue with further investigations, which is our task in the future.

1. táblázat / table 1. Hortobágy - Meggyes lapos (1997. 08) fajlista (list of plants).

1. - Meggyes I. 2. - Meggyes II. 3. Meggyes lapos

	1.	2.	3.		1.	2.	3.
1. <i>Alisma plantago-aquatica</i> L.	+		+	18. <i>Lythrum virgatum</i> L.	+	+	+
2. <i>Alopecurus geniculatus</i> L.	+	+		19. <i>Phalaroides arundinacea</i> (L.) Rausch.	+	+	
3. <i>Alopecurus pratensis</i> L.	+	+	+	20. <i>Phragmites australis</i> (Cav.) Trin ex Steud.	+	+	+
4. <i>Agrostis stolonifera</i> L.	+	+	+	21. <i>Polygonum amphibium</i> L.		+	
5. <i>Beckmannia eruciformis</i> (L.) Host	+	+	+	22. <i>Potamogeton pectinatus</i> L.		+	
6. <i>Bolboschoenus maritimus</i> (L.) Palla	+	+	+	23. <i>Potamogeton natans</i> L.		+	
7. <i>Carex acutiformis</i> Ehrh.	+	+	+	24. <i>Rumex hydrolapathum</i> Huds.	+	+	+
8. <i>Carex riparia</i> Curt.	+	+		25. <i>Schoenoplectus lacustris</i> (L.) Palla	+	+	+
9. <i>Ceratophyllum submersum</i> L.	+	+	+	26. <i>Schoenoplectus tabernaemontani</i> (Gmel.) Palla	+	+	+
10. <i>Elatine alsinastrum</i> L.		+		27. <i>Sparganium erectum</i> L.		+	
11. <i>Eleocharis palustris</i> (L.) R. et Sch.	+	+	+	28. <i>Typha angustifolia</i> L.	+	+	+
12. <i>Glyceria fluitans</i> (L.) R. Br.	+	+		29. <i>Typha latifolia</i> L.	+	+	+
13. <i>Glyceria maxima</i> (Hartn.) Holmbg.	+	+	+	30. <i>Utricularia vulgaris</i> L.			+
14. <i>Lemna minor</i> L.	+	+	+	31. <i>Chara foetida</i> A. Br.		+	
15. <i>Lemna trisulca</i> L.	+	+	+	32. <i>Fontinalis antipyretica</i> Hedw.			+
16. <i>Lycopus europaeus</i> L.	+	+	+	33. <i>Salvinia natans</i> L.		+	
17. <i>Lythrum salicaria</i> L.	+	+					